

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Received: 15.07.2020

Yayına Kabul Tarihi / Accepted: 04.11.2020

ISSN: 1306-9136

Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi / International Crimes and History Journal

Sayı: 21, Yıl: 2020, Sayfa: 53-79

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi / To cite this article (Chicago, 17-A sürüm / Chicago, 17th A):

Akın, Çiğdem. "Avrupa Birliğine Üyelik Yolunda Türkiyenin Uluslararası Ceza Mahkemesini Kuran Roma Statüsüne Taraf Olmasının Yeri". *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi / International Crimes* 21, (2020): 53-79.

AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK YOLUNDA TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİNİ KURAN ROMA STATÜSÜNE TARAF OLMASININ YERİ

Çiğdem AKIN

AB İşleri Uzmanı

Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0970-4955>

53

Öz: 2002 yılında yürürlüğe giren ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni kuran Roma Statüsü'ne Türkiye hala taraf olmamıştır. Ancak, Roma Statüsü'ne taraf olunması Avrupa Birliği müktesebatının bir parçası olduğundan AB; Türkiye'nin Birliğe katılmadan önce bu kriteri yerine getirmesini beklemektedir. Bu çalışmada Genişleme Politikası'nda AB'nin, aday ülkelerin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası alanındaki mevzuatına ve bu kapsamda Roma Statüsü'ne taraf olunmasına ilişkin kurallarına uyum sağlanmasına yaklaşımı incelenecektir. AB'nin bu konudaki yaklaşımı çerçevesinde Türkiye'ye ilişkin tutumu açıklanacak ve Türkiye'nin Statü'ye taraf olmayı tercih etmemesinin AB'ye katılımına muhtemel etkisi incelenecektir. Böylece, AB'nin Genişleme Politikası'nda Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na ve bu kapsamda Roma Statüsü'ne taraf olunmasına ilişkin AB mevzuatına aday ülkelerin uyumuna yönelik esnek yaklaşımı nedeniyle, Türkiye AB'ye katılım anında Statü'ye taraf olmasa dahi; Ortak Dış ve Güvenlik Müzakere Faslı'nda AB mevzuatına yeterli derecede uyum sağlaması halinde bu

durumun Birliğe katılımına engel teşkil etmeyebileceğinin gösterilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Uluslararası Ceza Mahkemesi, Roma Statüsü, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, AB Genişleme Politikası*

THE ROLE OF TURKEY'S ACCESSION TO THE ROME STATUTE ESTABLISHING THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT IN ITS PATH TO THE EU MEMBERSHIP

Abstract: *Turkey is not yet party to the Roma Statute establishing the International Criminal Court, which entered into force in 2002. Turkey, however, is expected to fulfil this criterion prior to EU accession as being party to the Rome Statute is part of the EU *acquis communautaire*. This study will initially explain EU's approach to candidate countries' alignment with the Common and Foreign Security (CFSP) *acquis* and "being party to the Rome Statute" in particular within EU Enlargement Policy. This will contribute to clarify its approach towards Turkey's accession to the Rome Statute and thus to analyse the expected results of Turkey's choice of non-accession for its EU membership. In this way, this article strives to demonstrate that Turkey's fundamental and satisfactory alignment with the CFSP *acquis* could be considered adequate for EU accession, ruling out its choice of non-accession to the Rome Statute, due to EU's flexible approach to alignment with the CFSP *acquis* and to the Rome Statute accession in particular.*

Keywords: *International Criminal Court, Roma Statute, Common Foreign and Security Policy, EU Enlargement Policy*

Giriş

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), dünyanın barış, güvenlik ve esenliğini tehdit etmesi nedeniyle uluslararası toplumun tümünü ilgilendiren en ağır suçlar olarak kabul edilen soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçunu soruşturmak ve kovuşturmak amacıyla oluşturulan daimi ve bağımsız bir yargı organıdır. Roma Statüsü, UCM'yi kuran uluslararası antlaşmaya verilen isimdir. 17 Temmuz 1998 tarihinde, Roma'da gerçekleştirilen Uluslararası Ceza Mahkemesi Kurulmasına Dair Birleşmiş Milletler Roma Diplomatik Konferansı'nda, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü kabul edilmiştir. Statü'nün 1 Temmuz 2002'de yürürlüğe girmesiyle Mahkeme faaliyete geçmiştir. Roma Statüsü uyarınca UCM, sürekli, gerçek kişiler üzerinde yargı yetkisi kullanan ve ulusal ceza hukuku sistemlerini tamamlayıcı nitelikte ve uluslararası hukuk tüzel kişiliğini haiz bir mahkemedir.¹

Avrupa Birliği (AB), UCM'yi evrensel bir mahkeme olması yolunda Mahkeme'nin oluşturulmasına yönelik hazırlık çalışmalarından bu yana desteklemektedir. Hatta AB, UCM'nin kurulmasında ve gelişiminde sahip olduğu rol nedeniyle zaman zaman "Avrupa Birliği Mahkemesi" olarak da anılmaktadır.² Halihazırda tüm AB üye devletleri, Türkiye

1 Roma Statüsü, 1. madde:

Mahkeme

Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmuştur. Mahkeme, sürekli bir kurum olacak ve bu Statü'de sözü edilen uluslararası toplumu yakından ilgilendiren çok ciddi suçları işleyen kişiler üzerinde yargı yetkisine sahip olacak ve ulusal ceza yargı yetkisini tamamlayıcı olacaktır. Mahkemenin yargı yetkisi ve görevleri bu Statü hükümleri çerçevesinde düzenlenir.

Roma Statüsü, 4. madde:

Mahkeme'nin hukuki durumu ve yetkileri

1. Mahkeme uluslararası hukuk tüzel kişiliğine sahip olacaktır. Amaçlarını gerçekleştirmek ve görevlerini yerine getirmek için gerekli olabilecek hukuki yetkilere sahip olacaktır.
2. Mahkeme, Statü'de öngörülen görev ve yetkilerini herhangi bir taraf devlet veya özel bir anlaşma ile başka bir devlet toprakları üzerinde yerine getirebilir.
3. UN General Assembly, "Rome Statute of the International Criminal Court," (last amended 2010), 17 July 1998,
<https://www.icc-cpi.int/resource-library/documents/rs-eng.pdf> (erişim tarihi: 12.10.2020);
Türkçe metni için bkz:
https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/mevzuat_CDRS.htm (erişim tarihi: 12.10.2020).

2 Martijn Groenleer, David Rijks, "The European Union and the International Criminal Court: The Politics of International Criminal Justice," içinde *The European Union and International Organizations* (Routledge Press, 2009), 167-187.

hariç tüm AB aday ülkeleri³ ve Kosova hariç AB potansiyel aday ülkeleri Roma Statüsü'ne taraftır.⁴ Ancak, sadece devletlerin taraf olabildiği⁵ Roma Statüsü'ne AB taraf olamadığından Statü, AB müktesebatının bir parçası değildir.⁶ Bununla birlikte AB, UCM'nin evrensel yargı yetkisini haiz olması için Roma Statüsü'ne taraf olunmasını AB düzeyinde 2001 yılından beri kabul ettiği üye devletler için bağlayıcı Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (OGDP) alanındaki kararlarıyla desteklemektedir. Dolayısıyla AB Roma Statüsü'ne taraf olamasa da, "Roma Statüsü'ne taraf olunması" AB müktesebatından kaynaklanan bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir.

Roma Statüsü'nün evrenselleştirilmesi çalışmaları kapsamında AB, genişleme sürecinde Statü'ye yüksek oranda katılımın sağlanmasını da amaçlamaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin de Birliğe katılmadan önce Statü'ye taraf olması beklenmektedir. Türk hükümeti Statü'ye taraf olacağını ilan etmiş olsa da; Statü'ye taraf olmaya yönelik hukuki ve siyasi çekinceleri hala mevcuttur.

Bu çalışmada Genişleme Politikası'nda AB'nin, aday ülkelerin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası alanındaki mevzuatına ve bu kapsamda Roma Statüsü'ne taraf olunmasına ilişkin kurallarına uyum sağlanmasına yaklaşımı incelenecektir. AB'nin bu konudaki yaklaşımı çerçevesinde

- 3 Avrupa Komisyonu'na göre katılım ülkesi, katılım anlaşması imzalanan ve tüm AB üye devletlerinin katılım anlaşmasını onaylaması aşamasında olan ülkeyi; aday ülke, aday ülke ilan edilen ve katılım müzakereleri henüz başlamayan veya katılım müzakereleri sürecinde olan ülkeyi; potansiyel aday ülke ise hazır olduklarında Birliğe katılımları vaad edilen ancak henüz aday ülke ilan edilmemiş ülkeleri kapsamaktadır. Bu çalışmada Avrupa Komisyonu'nun potansiyel aday ülke, aday ülke ve katılım ülkesi ayırımına yer verilmeksizin, "aday ülke" terimi kullanılacak ve potansiyel aday ülkeler çalışma kapsamında değerlendirilmeyecektir. Avrupa Komisyonu'un bu ayırımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., örneğin, European Commission, "EU Enlargement Factsheet: Croatia in the EU," 2013, <http://ecilteuropa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/croatia/> (erişim tarihi: 9.10.2020).
- 4 Statü'yü onaylayan devletlerin listesi için bkz: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XVIII-10&chapter=18&lang=en (9.10.2020).
- 5 Roma Statüsü, madde 125:
İmza, onay, kabul, tasdik veya taraf olma:
 1. Bu Statü 17 Temmuz 1998 tarihinde Roma'da BM Gıda ve Tarım Örgütü merkezinde tüm devletlere imzaya açılacaktır...
 - ...
 3. Bu Statü'ye her ülke katılım yoluyla taraf olabilir...
- 6 Antonis Antoniadis, Bekou Olympia, "The European Union and the International Criminal Court : an awkward symbiosis in interesting times," *International Criminal Law Review*, sayı: 7 (4), (2007), sf. 627.

Avrupa Birliği'ne Üyelik Yolunda Türkiye'nin Uluslararası Ceza Mahkemesini Kuran Roma Statüsüne Taraf Olmasının Yeri

Türkiye'ye ilişkin tutumu açıklanacak ve Türkiye'nin Statü'ye taraf olmayı tercih etmemesinin AB'ye katılımına muhtemel etkisi incelenecektir. Böylece, AB'nin Genişleme Politikası'nda Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na ve bu kapsamda Roma Statüsü'ne taraf olunmasına ilişkin AB mevzuatına aday ülkelerin uyumuna yönelik esnek yaklaşımı nedeniyle, Türkiye AB'ye katılım anında Statü'ye taraf olmasa dahi; Ortak Dış ve Güvenlik Müzakere Faslı'nda AB mevzuatına yeterli derecede uyum sağlaması halinde bu durumun Birliğe katılımına engel teşkil etmeyebileceğinin gösterilmesi amaçlanmaktadır.

AB Genişleme Politikası ve Roma Statüsü'ne Taraf Olunması

*“AB, genişleme sürecinde ve katılım müzakerelerinde Roma Statüsü'ne yüksek oranda katılımın sağlanmasını amaçlamaktadır. AB müktesebatının parçası olan Roma Statüsü'nün üzerine kurulduğu değerlere bağlılık ve Roma Statüsü'nün akdedilmesi; AB'ye üye olmadan önce yerine getirilmesi gereken kriterlerdir”.*⁷

Avrupa Birliği Konseyi Genel Sekreterliği'nin bu ifadesi, katılım müzakereleri sürecinde⁸ AB'nin Roma Statüsü'ne taraf olma hususuna atfettiği önemi gösterir niteliktedir. Bu Başlık'ta, “Roma Statüsü'ne taraf olunması' kriterinin AB Genişleme Politikası'ndaki hukuki dayanağı ve uygulamada Birliğin bu kritere yaklaşımı incelenecektir.

7 General Secretariat of the European Council, “The European Union and the International Criminal Court,” (Brussels, May 2010), <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c3f8f6f3-b507-4adf-8111-b8b6f2cf8bfd> (erişim tarihi: 9.10.2020).

8 Katılım müzakereleri süreci, AB Zirvesi tarafından, Kopenhag siyasi kriterlerini yeterli düzeyde yerine getiren aday ülke ile katılım müzakerelerinin başlatılması ve AB Konseyi'ni müzakere çerçeve belgesi hazırlamaya davet etmesi ile başlamaktadır. Aday ülke ile katılım müzakerelerinin esas ve usullerini belirleyen müzakere çerçeve belgesi uyarınca müzakere süreci, AB müktesebatı ile aday ülkenin ulusal hukuk mevzuatı arasındaki farklılıkları saptamaya yönelik tarama, açılış kriteri yerine getirilen veya açılış kriteri bulunmayan ilgili müzakere faslında aday ülke müzakere pozisyon belgesi ve AB ortak tutum belgesinin hazırlanması ile müzakere fasıllarının geçici ve nihai olarak kapatılması aşamalarından oluşmaktadır. Ayrıca müzakere sürecinin izlenmesinde Komisyon tarafından hazırlanan genişleme strateji belgeleri ve ilerleme raporları başlıca araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: European Commission, “European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations: Glossary,” https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary_en (erişim tarihi: 9.10.2020).

AB Müktesebatına Uyum Kriteri

AB'ye üyelik başvurusunun yapılması ve başvurunun değerlendirilmesine ilişkin usul ve esaslar AB Antlaşması'nın 49. maddesinde düzenlenmektedir. Bu madde uyarınca:

“2. maddede belirtilen değerlere saygı gösteren ve bu değerleri desteklemeyi taahhüt eden her Avrupa devleti, Birliğe üye olmak için başvuruda bulunabilir. Bu başvuru Avrupa Parlamentosu'na ve ulusal parlamentolara bildirilir. Başvuruda bulunan devlet, başvurusunu, Komisyon'a danıştıktan ve üye tam sayısının çoğunluğuyla karar verecek olan Avrupa Parlamentosu'nun muvafakatini aldıktan sonra oybirliğiyle hareket edecek olan Konsey'e yapar. Avrupa Birliği Zirvesi tarafından kararlaştırılan yeterlilik kriterleri dikkate alınır.

Katılımın şartları ve bu katılımın Birliğin üzerine kurulduğu Antlaşmalar'da yapılmasını gerektirdiği uyarlamalar, üye devletlerle başvuran devlet arasında yapılacak bir anlaşma ile belirlenir. Bu anlaşma, kendi anayasal kurallarına uygun olarak onaylanmak üzere bütün âkit devletlere sunulur.”

Maddeden anlaşıldığı üzere, başvurunun incelenmesinde uygulanacak esaslar, AB Antlaşması'nın 2. maddesinde⁹ düzenlenen Birliğin dayandığı temel değerlere saygı gösterilmesi, bu değerleri desteklemenin taahhüt edilmesi, Avrupa devleti olma,¹⁰ Avrupa Birliği Zirvesi tarafından kararlaştırılan yeterlilik kriterlerinin dikkate alınması ile katılımın şartlarını, bu katılımın Birliğin üzerine kurulduğu Antlaşmalar'da yapılmasını gerektiren uyarlamaları içeren ve üye devletlerle başvuran devlet arasında yapılacak katılım antlaşmasının imzalanması olarak düzenlenmiştir.¹¹

9 Birliğin dayandığı temel değerler AB Antlaşması'nın 2. maddesinde “Birlik, insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dahil olmak üzere insan haklarına saygı değerleri üzerine kurulmuştur. Bu değerler, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin hakim olduğu bir toplumda üye devletler için ortaktır.” şeklinde düzenlenmiştir.

10 Örneğin Fas'ın Temmuz 1987 tarihinde AB'ye yaptığı katılım başvurusu AB Konseyi tarafından Fas'ın Avrupa ülkesi olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Ancak AB Konseyi de Avrupa Komisyonu da gerekçelerinde AB'nin coğrafi sınırlarına ilişkin bir tanım getirmemiştir. Bu konuda bkz: European Parliament, “Briefing No: 23 Legal Questions of Enlargement,” Luxembourg, 19 May 1998, https://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/pdf/23a1_en.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

11 AB Antlaşması'nın 49. maddesinde düzenlenen katılıma ilişkin usul ve esaslar hakkında bkz: Sanem Baykal, “AB Hukukunun Temel İlkeleri Çerçevesinde AB'ye Katılım ve Türkiye'nin Müzakere Çerçeve Belgesinde Yer Alan Esaslar,” *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, sayı: 12 (2013), 2-4.

Avrupa Birliği'ne Üyelik Yolunda Türkiye'nin Uluslararası Ceza Mahkemesini Kuran Roma Statüsüne Taraf Olmasının Yeri

“Roma Statüsü”ne taraf olma” kriteri, bir Avrupa ülkesinin AB üyeliğine kabul edilebilmesinde dikkate alınan yeterlilik kriterleri kapsamında ele alınmaktadır. “Yeterlilik kriterleri” 1993 tarihli AB Kopenhag Zirvesi’nde¹² ve 1995 tarihli AB Madrid Zirvesi’nde¹³ ilan edilen kriterlerden oluşmaktadır. Söz konusu kriterleri; demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını, azınlıklara saygı gösterilmesini ve azınlıkların korunmasını teminat altına alan kurumların istikrarı olarak tanımlanan “siyasi kriterler”, işleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı ve Birlik içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleriyle baş edebilme kapasitesi olarak tanımlanan “ekonomik kriterler”, siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına bağlılık da dahil, AB müktesebatına¹⁴ uyum kapasitesi ve AB müktesebatını etkili bir şekilde uygulayacak idari ve kurumsal kapasite olarak tanımlanan “AB müktesebatına uyum kriteri” olarak özetlemek mümkündür.

Aday ülkenin yeterlilik kriterlerine uyumunun AB Konseyi ve Avrupa Parlamentosu tarafından değerlendirilmesinde Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan genişleme stratejileri ve bunlara ek ilerleme raporlarının belirleyici bir rolü bulunmaktadır.¹⁵ Birliğe katılım sürecinde Roma Statüsü’ne halen taraf olmamış ülkeler açısından bu dokümanlar incelendiğinde, bu kritere ilk zamanlarda insan haklarına

-
- 12 European Council, “European Council in Copenhagen 21-22 June 1993: Conclusions of The Presidency,” http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/72921.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).
- 13 European Council, “European Council in Copenhagen 15-16 December 1995: Conclusions of The Presidency,” http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00400-CILTEN5.htm (erişim tarihi: 10.10.2020).
- 14 Aday ülkeler için hazırlanan müzakere çerçeve belgelerinde AB müktesebatının, AB sisteminden ve bu sistemin kurumsal yapısından kaynaklanan hak ve özgürlükler anlamına geldiği ve özellikle “Birliğin temelini oluşturan Kurucu Antlaşmalar”ın içeriği, ilkeleri ve siyasi hedefleri; Kurucu Antlaşmalar uyarınca kabul edilen mevzuat ve kararlar ve Avrupa Birliği Adalet Divanının kararları; Birlik çerçevesinde kabul edilen hukukun bağlayıcı olan veya olmayan diğer hukuki düzenlemeler; AB tarafından veya AB ve üye devletler tarafından birlikte akdedilen uluslararası anlaşmalar ve üye devletlerin Birlik faaliyetlerine ilişkin olarak aralarında akdettikleri uluslararası anlaşmaları” içerdiği ifade edilmektedir. AB müktesebatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz örneğin, Roman Petrov, “The External Dimension of the Acquis Communautaire,” *EUI Working Papers*, Paper No. 2007/02; Vaughne Miller, “The EU’s Acquis Communautaire,” *Library of House of Commons*, 26 April 2011.
- 15 Bu hukuki düzenlemeler, ABİHA md. 288 uyarınca AB hukukunun bağlayıcı olmayan kaynakları arasında yer almaktadır. Dolayısıyla yeterlilik kriterlerine uyum konusunda AB tarafından yapılan değerlendirmelerin aday ülkenin ulusal hukuk düzeni açısından yol gösterici olduğu ancak hukuki bir yükümlülük doğurmadığı şeklinde bir yorum yapılması mümkündür. Bu konuda ayrıca bkz: Ulrich Sedelmeier, “Enlargement,” içinde *Policy-Making in the European Union* (Oxford Press, 2010), 418.

saygı bağlamında siyasi kriterler kapsamında yer verilmekle birlikte¹⁶ son yıllarda aday ülkenin Birliğin Dış Güvenlik ve Savunma Politikası'na ilişkin üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği" kapsamında; "...hala Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne taraf olmamıştır" şeklinde kısa bir değerlendirme şeklinde yer verildiği görülmektedir. AB müktesebatında bu hususun OGDPA alanında düzenlendiği göz önünde bulundurulduğunda, Birliğin Genişleme Politikası belgelerinde de bu alana karşılık gelen başlık altında değerlendirilmesinin yerinde bir değişiklik olduğunu söylemek mümkündür.

Delaysıyla, Roma Statüsü'ne taraf olunmasının AB katılım müzakerelerindeki yerinin anlaşılması için bu hususun AB hukukundaki yerinin açıklanması yardımcı olacaktır. Öncelikle, sadece ülkelerin taraf olabildiği UCM Roma Statüsü'ne AB taraf olamadığından Roma Statüsü, AB müktesebatının bir parçası değildir.¹⁷ UCM'ye AB'nin taraf olması hususunda veya UCM'nin yargı yetkisi kapsamında¹⁸ olan soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçu hakkında AB'nin Kurucu Antlaşmaları'nda¹⁹ AB'ye yetki veren açık bir hüküm de yer almamaktadır. Ancak AB, Roma Statüsü uyarınca uluslararası toplumu bir bütün olarak ilgilendiren ve Roma Statüsü'nün yargı yetkisi kapsamında düzenlenen suçlarla mücadele konusunda; bu

16 Örneğin bkz: European Commission, "Serbia and Montenegro 2005 Progress Report," SEC (2005) 1428 COM (2005) 561 final, Brussels, 9 November 2005, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/cf1dff19-a22a-4c4f-a354-6feb9cc9d7e/language-en> (erişim tarihi: 10.10.2020), 43; Avrupa Komisyonu, "Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu," Ankara, Ekim 2002, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2002.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020), 25.

17 Antoniadis ve Bekou, 627.

18 Roma Statüsü, 5. madde:

Mahkeme'nin Yargı Yetkisine Giren Suçlar

Mahkeme'nin yargı yetkisine giren suçlar tüm uluslararası toplumu yakından ilgilendiren çok ciddi suçlarla sınırlı olacaktır. Statü'ye uygun olarak Mahkeme aşağıdaki suçlar üzerinde yargı yetkisine sahiptir:

- a) Soykırım suçları;
- b) İnsanlığa karşı suçlar;
- c) Savaş suçları;
- d) Saldırı suçları.

...

19 Bu çalışmada Kurucu Antlaşmalar ile kastedilen Avrupa Birliğini Kuran Antlaşma ile Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Antlaşma'dır. Antlaşmalar için bkz. <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2012:326:SOM:EN:HTML> (erişim tarihi: 10.10.2020).

Avrupa Birliği'ne Üyelik Yolunda Türkiye'nin Uluslararası Ceza Mahkemesini Kuran Roma Statüsüne Taraf Olmasının Yeri

suçların cezasız kalmasının önlenmesine yönelik politikasını Avrupa Birliği'nin üzerine kurulu olduğu hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı değerlerinin gereği olarak oluşturmuştur ve geliştirmektedir. Bu suçlar konusunda UCM'nin evrensel yargı yetkisini haiz olması için Roma Statüsü'ne taraf olunmasının desteklenmesi; Birliğin dış eylemlerinde barışın korunması, çatışmaların önlenmesi ve uluslararası güvenliğin sağlanması hedeflerine hizmet edecektir.²⁰ Roma Statüsü'nün hazırlanması sürecinden günümüze AB'nin bu yöndeki faaliyetleri nedeniyle UCM, zaman zaman "Avrupa Birliği Mahkemesi" olarak da anılmaktadır.²¹

AB, Roma Statüsü'ne taraf olunmasını OGDG kapsamında 2001 yılından beri kabul ettiği hukuki düzenlemeler aracılığıyla desteklemektedir.²² "Roma Statüsü'ne tüm ülkelerce taraf olunmasının AB ve üye devletler tarafından destekleneceği" hususuna açıkça ilk defa, UCM'ye ilişkin ilk OGDG kararı olan 2001/474/OGDP²³ sayılı düzenlemeyi tadil eden 2002/474/OGDP sayılı Konsey Ortak Tutum Belgesi'nde yer verilmiştir.²⁴ Bu düzenlemeyi yürürlükten kaldıran ve 2003 yılında kabul edilen 2003/444/OGDP sayılı Konsey Ortak Tutum Belgesi ise ayrıca AB aday ülkelerinin bu hukuki düzenlemeye uyum sağlaması gereğine ve bu ülkelerin Roma Statüsü'ne taraf olması beklentisine açıkça yer vermiştir.²⁵ 31 Mayıs-11 Haziran 2010 tarihleri arasında Roma Statüsü'nün Gözden Geçirilmesine İlişkin Konferans'ta

20 AB Antlaşması 21(2)(c):

Birleşmiş Milletler Şartı'nın amaç ve ilkelerine, Helsinki Nihai Senedi ilkelerine ve dış sınırlarla ilgili olanlar da dahil Paris Şartı'nın amaçlarına uygun olarak, barışı korumak, çatışmaları önlemek ve uluslararası güvenliği güçlendirmek.

21 Groenleer ve Rijks, 167.

22 Bu çalışmada sadece Roma Statüsü'ne taraf olmanın bağlayıcı hukuki dayanağı olan OGDG alanındaki kararlara yer verilmiştir. Bu konuda AB'nin bağlayıcı olmayan diğer kaynakları için bkz European Parliament, "International Criminal Court: Achievements and challenges 20 years after the adoption of the Rome Statute," Briefing, July 2018.

23 Council of the European Union, "Council Common Position of 11 June 2001 on the International Criminal Court (2001/443/CFSP)," <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:02001E0443-20030616> (erişim tarihi: 10.10.2020)

24 Council of the European Union, "Council Common Position of 20 June 2002 amending Common Position 2001/443/CFSP on the International Criminal Court (2002/474/CFSP)," <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32002E0474> (erişim tarihi: 10.10.2020).

25 Council of the European Union, "Council Common Position 2003/444/CFSP of 16 June 2003 on the International Criminal Court," <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32003E0444> (erişim tarihi: 10.10.2020), Dibace 14. prg., md. 9(2).

(Kampala Konferansı) Roma Statüsü'ne getirilen değişikliklere²⁶ uyum sağlamak amacıyla 2003/444/OGDP sayılı Konsey Ortak Tutum Belgesi'ni yürürlükten kaldıran 2011/168/OGDP sayılı AB Konseyi Kararı kabul edilmiştir.²⁷ Bu düzenlemeyle AB, Roma Statüsü'ne taraf olunması yönündeki faaliyetlerine devam edeceğini yinelemiştir. Ancak 2003/444/OGDP sayılı Ortak Tutum Belgesi'nden farklı olarak AB aday ülkelerinin Roma Statüsü'ne taraf olması gereğine bu düzenlemede açıkça yer verilmemiştir. Yine de Karar'ın amacının ortaya konulduğu 1. maddede Roma Statüsü'nün evrensel nitelik kazanmasına yönelik olarak Statü'ye taraf olunmasının desteklenmesine yer verilmesi; örtülü olarak bu beklentinin devam ettiğinin de göstergesidir.

Görüldüğü üzere her ne kadar Roma Statüsü, AB müktesebatının bir parçası olmasa da; Roma Statüsü'ne taraf olunmasını desteklemeye yönelik olarak AB Konseyi tarafından kabul edilen OGDG kararları, üye devletler için bağlayıcı AB mevzuatı niteliğindedir.²⁸ AB Antlaşması'nın 25. ve 29. maddeleri, OGDG alanında kabul edilen kararların hukuki dayanağını oluşturmaktadır.²⁹ Bu maddelere göre AB Konseyi, OGDG'yi yönlendirmek için coğrafi veya tematik nitelikteki bir mesele hakkında Birliğin tutumunu belirleyen kararlar kabul eder. Bu kararlar, Konsey

26 Kampala Konferansı hakkında bilgi ve belgeler için bkz: International Criminal Court, "Review Conference of the Rome Statute, 31 May-11 June 2010," https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/reviewconference/Pages/review%20conference.aspx (erişim tarihi: 10.10.2020).

27 Council of the European Union, "Council Decision 2011/168/CFSP of 21 March 2011 on the International Criminal Court and repealing Common Position 2003/444/CFSP," <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32011D0168> (erişim tarihi: 10.10.2020).

28 Birliğin OGDG alanındaki yetkisi ve kararları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Paul Craig, Grainne de Burca, *EU Law: Texts, Cases, and Materials* (New York, Oxford University Press, 2011), 89, 327.

29 AB Antlaşması 25. madde:

Birlik, ortak dış ve güvenlik politikasını aşağıdaki şekillerde yönlendirir:

a) genel yönlendirici ilkeleri belirleyerek,

b) aşağıdakileri belirleyen kararları kabul ederek:

i) Birlik tarafından yürütülecek eylemler,

ii) Birlik tarafından benimsenecek tutumlar,

iii) (i) ve (ii) bentlerinde belirtilen kararların uygulanmasına ilişkin kurallar.

c) üye devletler arasında, politikalarının yürütülmesinde, sistematik işbirliğini güçlendirerek.

AB Antlaşması, 29. madde:

Konsey, coğrafi veya tematik nitelikteki belli bir mesele hakkında Birliğin tutumunu belirleyen kararlar kabul eder. Üye devletler, ulusal politikalarının Birliğin tutumlarına uygun olmasını sağlarlar.

Avrupa Birliği'ne Üyelik Yolunda Türkiye'nin Uluslararası Ceza Mahkemesini Kuran Roma Statüsüne Taraf Olmasının Yeri

tarafından kural olarak oybirliğiyle³⁰ kabul edilir ve Birliğin yasama tasarrufu³¹ niteliğinde değildir. Her ne kadar yasama tasarrufu niteliğinde olmasalar da, AB Antlaşması'nın 24. maddesinde de açıkça belirtildiği üzere OGDG alanında kabul edilen bu kararlar üye devletleri bağlar ve üye devletler ulusal politikalarında bu kararların amaçlarına aykırı hareket etmemek ve etkililiğini zedelememekle yükümlüdür. Nitekim Avrupa Birliği Adalet Divanı da (ABAD) ilk defa 2007 yılında verdiği *Segi*³² kararında OGDG kararların bağlayıcı niteliğini vurgulamıştır:

“Ortak Tutum (OGPD kararı) AB hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri amacıyla üye devletlerin dürüst işbirliği ilkesi çerçevesinde gerekli tüm tedbirleri almasını gerektirir”.

Üye devlet uygulamalarının AB hukukuna uygunluğunu AB Konseyi ve Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi sağlamakla yükümlüdür. Bununla birlikte AB Antlaşması'nın 24. maddesi ve Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın (ABİHA) 275. maddesi uyarınca ABAD'ın kural olarak OGDG'ye ilişkin hükümler veya bu hükümler temelinde kabul edilen tasarruflar konusunda yargı yetkisi olmadığından; üye devletler Roma Statüsü'ne taraf olmasa dahi; bu konuda yargı yoluna başvurulamayacaktır. *Hillion*'a göre AB'nin OGDG kararlarının AB üye devletleri tarafından uygulanmasına ilişkin bu esnek

30 AB Antlaşması 31. madde:

1. Bu Bölümde yer alan kararlar, bu Bölümde aksi öngörülmedikçe, Avrupa Birliği Zirvesi ve Konsey tarafından oybirliğiyle alınır. Bu Bölüm, yasama tasarruflarının kabulünü kapsamaz.

...

31 ABİHA 289. madde:

...

3. Yasama usulü ile kabul edilen hukuki tasarruflar, yasama tasarruflarını oluşturur.

ABİHA 288. madde:

Kurumlar, Birliğin yetkilerinin kullanılmasında için tüzük, direktif, karar, tavsiye ve görüşler kabul eder.

Tüzükler genel uygulama alanına sahiptir. Bütünüyle bağlayıcıdır ve tüm üye devletlerde doğrudan uygulanır.

Direktifler, muhatap alınan her üye devleti, ulaşılması gerekli sonuçları itibarıyla bağlar, şekil ve yöntem seçimini ise ulusal otoritelere bırakır.

Kararlar bütünüyle bağlayıcıdır. Muhatabı belirtilen bir karar, yalnızca muhatapı için bağlayıcıdır.

Tavsiye ve görüşler bağlayıcı değildir.

32 Court of Justice of the European Union, *Segi and Others v. Council*, C-355/04 P, [2007] ECR I-1657, 51. prg. OGDG kararlarının bağlayıcı niteliği ve özellikleri hakkında ayrıca bkz: R. A. (Ramses) Wessel, “Legal Acts in EU Common Foreign and Security Policy: Combining Legal Bases and Questions of Legality,” (2019).

yaklaşımına rağmen aday ülkelerden bu kararlara tam ve etkili uyum beklemesi dikkat çekicidir.³³

Uygulamada AB'nin Yaklaşımı

Her ne kadar aday ülkelerin AB'ye katılım öncesinde AB müktesebatına uyum kriteri gereği Roma Statüsü'ne taraf olması beklense de; Birliğin uygulamada bu hususa yeknesak yaklaşmadığı görülmektedir. Nitekim, 1 Mayıs 2004 tarihinde AB üyesi olan Çek Cumhuriyeti'nin UCM Statüsü'ne AB üyeliğinden 5 yıl sonra, 21 Temmuz 2009 tarihinde taraf olması bunun en açık örneğidir.

Çek Cumhuriyeti'nin Roma Statüsü'ne AB üyeliğinden 5 yıl sonra üye olması; Birliğin bu hususta AB müktesebatına uyum sağlanmasına esnek yaklaşabileceğini de gösterir niteliktedir. Çek Cumhuriyeti, Birliğe üyelikten önce Statü'yü onaylamama nedeni olarak Statü'nün Çek anayasal düzenine uygun olup olmadığı yönündeki endişelerine dayanmıştır.³⁴ Buna rağmen Avrupa Komisyonu, "Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovenya ve Slovakya'nın AB Üyeliğine Hazırlık Durumuna İlişkin Kapsamlı İzleme Raporu"nda Çek Cumhuriyeti'nin Roma Statüsü'nü onaylamaması hususuna yer vermemiştir.³⁵ Roma Statüsü'nün evrensel nitelik kazanması için yoğun şekilde çaba gösteren AB'nin kendi üye ülkesine yönelik bu tutumunun uluslararası platformda güvenilirliğini sarsacağı beklense de; uygulamada bu durumun AB'ye hiçbir olumsuz yansımaları olmamıştır.³⁶

AB'nin bu yaklaşımını hem adaylık sürecinde hem de üyelik sonrası Roma Statüsü'ne taraf olunmasını AB üyeliğinin esasları kapsamında değerlendirmedeği şeklinde yorumlanabilecektir. Aday ülkelerin AB'ye katılım sağladıklarında AB müktesebatını tam ve etkili şekilde

33 Christophe Hillion, "Adaptation for autonomy? Candidates for EU membership and the CFSP," *Global Affairs*, sayı: 3:3 (2007).

34 Jan Wouters, Basu Sudeshna, "The Creation of a Global Justice System: The European Union and the International Criminal Court," içinde *The Effectiveness of International Criminal Tribunals* (Antwerp: Intersentia Press, 2009), 21.

35 European Commission, Comprehensive Monitoring Report of the European Commission on the State of Preparedness for EU Membership of the Czech Republic, Estonia, Cyprus, Latvia, Lithuania, Hungary, Malta, Poland, Slovenia and Slovakia, COM (2003)675 final, Brussels, 11 November 2003, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b0184a76-a97e-4ec7-9c48-91644cfb956b/language-en> (erişim tarihi: 10.10.2020).

36 Wouters ve Sudeshna, 21; Groenler ve Rijk, 171.

**Avrupa Birliği'ne Üyelik Yolunda Türkiye'nin Uluslararası Ceza
Mahkemesini Kuran Roma Statüsüne Taraf Olmasının Yeri**

uygulamaları esas olsa da; uygulamada Birliğin OGDGP alanındaki mevzuatına büyük açıdan uyum sağlanmış olmasını yeterli görmesi de AB'nin bu alanda aday ülkelerin AB mevzuatına uyumuna esnek yaklaştığını gösterir niteliktedir. Nitekim aday ülkelerin AB'ye katılımından önce Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan AB Üyeliliğine Hazırlık Durumuna İlişkin Kapsamlı İzleme Raporları incelendiğinde Ortak Dış ve Güvenlik Müzakere faslı uyumunda yeterli ve genel uyuma vurgu yaptığı görülmektedir.³⁷

*Güney Kıbrıs Rum Yönetimi AB Üyeliliğine Hazırlık Durumuna
İlişkin Kapsamlı İzleme Raporu:*

*“Kıbrıs Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Müzakere Faslı'ndan
kaynaklanan gereklilikleri ve yükümlülüklerini temel olarak
yerine getirmiştir.”*

*Çek Cumhuriyeti AB Üyeliliğine Hazırlık Durumuna İlişkin
Kapsamlı İzleme Raporu:*

*“Çek Cumhuriyeti Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Müzakere
Faslı'ndan kaynaklanan gereklilikleri ve yükümlülüklerini temel
olarak yerine getirmiştir ve üyelikle birlikte siyasi diyaloga
katılması ve AB'nin tutumlarına, yaptırımlarına ve kısıtlayıcı
tedbirlerine katılım sağlanması beklenmektedir.”*

*Bulgaristan AB Üyeliliğine Hazırlık Durumuna İlişkin Kapsamlı
İzleme Raporu:*

*“Bulgaristan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Müzakere
Faslı'ndan kaynaklanan gereklilikleri ve yükümlülüklerini genel
anlamda yerine getirmiştir ve üyelikle birlikte müktesebatı
uygulayabilecek durumda olması beklenmektedir.”*

37 European Commission, “Bulgaria Comprehensive Monitoring Report,” COM (2005) 534 final, Brussels, 25 October 2005, 47; European Commission, “Comprehensive monitoring report on Cyprus's preparations for membership,” EC (2003) 1202 final, Brussels, 5 October 2003, 48; European Commission, “Comprehensive monitoring report on the Czech Republic's preparations for membership,” COM(2003) 675 final, Brussels, 5 October 2003, 50; European Commission, “Comprehensive monitoring report on Croatia's state of preparedness for EU membership,” SWD (2012) 338 final, Brussels, 10 October 2012, 48.

Hırvatistan AB Üyeliğine Hazırlık Durumuna İlişkin Kapsamlı İzleme Raporu:

“Hırvatistan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Müzakere Faslı’ndan kaynaklanan gereklilikleri ve yükümlülüklerini yerine getirmiştir ve üyelikle birlikte müktesebatı uygulayabilecek durumdadır.”

Her ne kadar AB’nin Roma Statüsü’ne taraf olunması hususuna uygulamada esnek yaklaştığı söylenebilecek olsa da; aşağıdaki tabloda görüleceği üzere tüm AB üye devletleri, Türkiye hariç tüm AB aday ülkeleri ve Kosova hariç AB potansiyel aday ülkeleri Roma Statüsü’ne taraftır. Roma Statüsü yürürlüğe girdikten sonra aday ülke ilan edilen ülkelerin Statü’ye taraf olma tarihlerine bakıldığında, Türkiye’nin hala taraf olmaması yine de dikkat çekicidir.

**Avrupa Birliği'ne Üyelik Yolunda Türkiye'nin Uluslararası Ceza
Mahkemesini Kuran Roma Statüsüne Taraf Olmasının Yeri**

**Tablo: AB, Aday ve Potansiyel Aday Ülkelerinin
Roma Statüsü'ne Taraf Olma Durumu**

	AB'ye Katılım Tarihi	Roma Statüsü'ne Taraf Olma Tarihi
Belçika	1957	2000
Hollanda	1957	2001
Fransa	1957	2000
Almanya	1957	2000
Lüksemburg	1957	2000
İtalya	1957	1999
Danimarka	1973	2001
İrlanda	1973	2002
Yunanistan	1981	2002
Portekiz	1986	2002
İspanya	1986	2000
Avusturya	1995	2000
Finlandiya	1995	2000
İsveç	1995	2001
Çek Cumhuriyeti	Aday: 1999 ³⁸ Katılım:2004	2009
Estonya	Aday: 1997 Katılım: 2004	2002
Macaristan	Aday: 1997 Katılım: 2004	2001
Letonya	Aday: 1997 Katılım: 2004	2002
Litvanya	Aday: 1997 Katılım: 2004	2003
Polonya	Aday: 1997 Katılım: 2004	2001
Slovakya	Aday: 1997 Katılım: 2004	2002
Slovenya	Aday: 1997 Katılım: 2004	2001
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	Aday: 1997 Katılım: 2004	2002
Malta	Aday: 1997 Katılım: 2004	2002
Bulgaristan	Aday: 1997 Katılım: 2007	2002
Romanya	Aday: 1997 Katılım: 2007	2002
Hırvatistan	Aday: 2004 Katılım: 2013	2001
Arnavutluk	2014 aday ülke	2003
Kuzey Makedonya	2005 aday ülke	2002
Karadağ	2010 aday ülke	2006
Sırbistan	2012 aday ülke	2001
Türkiye	1999 aday ülke	-
Bosna Hersek	2003 potansiyel aday	2002
Kosova	2005 Potansiyel aday	-

38 Birliğe Roma Statüsü yürürlüğe girdikten sonra aday olan ülkelerin adaylık ve katılım tarihleri ayrıca yazılmıştır.

Sıradaki Başlık'ta AB'ye katılım sürecinde Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olmasına AB'nin yaklaşımının daha ayrıntılı şekilde ele alınması suretiyle Türkiye'nin Statü'ye taraf olmamasının AB üyeliğine muhtemel etkisi incelenmeye çalışılacaktır.

Türkiye'nin Roma Statüsüne Taraf Olmama İhtimali: AB Üyeliğine Etkileri

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihli Helsinki Zirvesi'nde, aday ülke ilan edilmiştir.³⁹ Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olması hususuna ilk defa 2000 yılı İlerleme Raporu'nda,⁴⁰ insan hakları ve azınlıklar alanında üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği kapsamında yer verilmiştir. Bu yıldan itibaren bu hususa Türkiye'ye ilişkin tüm İlerleme Raporları'nda yer verildiği görülmektedir. Ancak 2004 yılı İlerleme Raporu'ndan başlayarak bu husus, Ortak Dış ve Güvenlik Politika Faslı'nda üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği kapsamında ele alınmıştır. Birliğin aday ülkelerin Roma Statüsü'ne taraf olması gereğine ilk defa 2003/444/OGDP sayılı Ortak Tutum Belgesi'nde yer verdiği düşünüldüğünde, Avrupa Komisyonu'nun yaklaşımındaki bu değişimin uygun olduğu değerlendirilmektedir.

Ayrıca, 16-17 Aralık 2004 tarihli Brüksel AB Zirvesi'nde Türkiye ile katılım müzakerelerinin başlatılması kararını⁴¹ müteakip 3 Ekim 2005 tarihli Lüksemburg Hükümetlerarası Konferansı'nda AB Konseyi tarafından Türkiye için kabul edilen Müzakere Çerçeve Belgesi'nde örtülü olarak Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olması gereğine yer verilmiştir. Müzakere Çerçeve Belgesi aday ülke ile katılım müzakerelerinin esas ve usullerini belirlemektedir. Türkiye için kabul edilen Müzakere Çerçeve Belgesi'nde, Birliğin diğer aday ülkeler için kabul ettiği müzakere çerçeve belgelerinde yer verdiği ifadesine paralel şekilde; *“katılımın, AB müktesebatı kapsamında olan ortak dış ve güvenlik politikası çerçevesinde kabul edilen ortak eylemler, ortak*

39 European Council, “10-11 December 1999: Conclusions of The Presidency,” http://www.consiliumd.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/ACFA4CILThm (erişim tarihi: 10.10.2020), prg. 4.

40 Avrupa Komisyonu, “Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon'un 2000 Düzenli Raporu,” https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2000.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020), sf. 4.

41 European Council, “16-17 December 2004: Conclusions of The Presidency,” http://www.consiliumd.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/83201.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

Avrupa Birliği'ne Üyelik Yolunda Türkiye'nin Uluslararası Ceza Mahkemesini Kuran Roma Statüsüne Taraf Olmasının Yeri

tutumlar, deklarasyonlar, sonuç bildireleri ve diğer işlemlerin de kabulünü içerdiğine; katılım sürecinde Türkiye'nin uluslararası kuruluşlardaki tutumlarını (bu kuruluşlara ve düzenlemelere tüm AB üyesi devletlerin taraf olması ile ilgili olanlar da dahil), Birlik ve üye devletler tarafından kabul edilen politikalar ve tutumlar ile aşamalı olarak uyumlaştırması gerektiğine” yer verilmiştir.⁴²

Bununla birlikte, Genişleme Strateji Belgeleri'nde, Türkiye'ye ilişkin Katılım Ortaklığı Belgeleri'nde, Kopenhag siyasi kriterlerini yeterli düzeyde yerine getirdiği yönünde Komisyon'un 2004 tarihli “Türkiye'nin Katılım Konusunda Kaydettiği İlerleme Konusunda Avrupa Komisyonu Tavsiyesi”nde⁴³ bu hususa açıkça yer verilmemesi, Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olması konusunda katılım aşamasında esnek yaklaşabileceğini işaret etmektedir.

Türk Hükümeti, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulmasını her zaman desteklemiştir. Bununla birlikte, Roma Statüsü'nün hazırlık çalışmalarında Roma Statüsü'ne ilişkin olarak getirdiği bazı önerilerin kabul edilmemesi nedeniyle Statü'ye taraf olmamayı tercih etmiştir. Roma'da gerçekleştirilen 15 Haziran-17 Temmuz 1998 tarihli Birleşmiş Milletler Uluslararası Ceza Divanı Diplomatik Konferansı'nda Türk Heyeti Başkanı Mehmet Güney, Türkiye'nin Statü'ye taraf olmaya ilişkin çekinmelerini şu şekilde özetlemiştir:⁴⁴

“Türkiye, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması fikrini her zaman desteklemiş olsa da, Statü'nün nihai hali beklentilerini karşılamamıştır. Genellikle insanlığa karşı suçların temelinde olan terörizm suçu, insanlığa karşı suçlar kapsamına alınmamıştır. Mahkeme'nin yargı yetkisi, devletlerin açık rızasının bulunması şartına veya opt-in/opt-out mekanizmasına imkan verecek şekilde düzenlenmemiştir. Statü'nün savaş suçlarına ilişkin 8. maddesinin 2(c) ve 2(d) hükümleri, yeterli değildir. Zira Mahkeme'nin yargı yetkisinin belirli bir politika kapsamında ve

42 Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, “Türkiye İçin Müzakere Çerçeve Belgesi ve İlgili Diğer Belgeler,” Ekim 2005, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/MuzakereCercesesi/Muzakere_Cercevesi_2005.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

43 European Commission, “Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: Recommendation of the European Commission on Turkey's progress towards accession,” COM(2004) 0656, 6 October 2004, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52004DC0656> (erişim tarihi: 10.10.2020).

44 United Nations, “United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court,” A/CONF.183/13, Official Records, Vol II, sf 124, https://legal.un.org/diplomaticconferences/1998_icc/ (erişim tarihi: 10.10.2020).

büyük kapsamlı benzer suçlarla sınırlı olmalıdır. Ayrıca Mahkeme'nin gelecekte de ülkelerin milli güvenlik veya teröre neden olan iç sorunlarıyla ilgili konularda yargı yetkisi olmamalıdır. Mahkeme savcısına proprio motu rolü verilmesi, savcının siyasi nitelikteki konularda soruşturma taleplerinde de maruz kalmasına neden olabilecektir. Statü'nün evrensel ve etkili olabilmesi için, özellikle devletlerin üzerinde uzlaşmayı sağlayamadığı hükümlere ilişkin olarak devletlere çekince koyma hakkı tanınmalıdır.”

Bunlara ek olarak, 31 Mayıs-11 Haziran 2010 tarihleri arasında Kampala'da düzenlenen Gözden Geçirme Konferansı'nda Türk Heyeti Başkanı İsmail Aramaz, saldırı suçuna ilişkin Hükümet'in çekincelerini dile getirmiştir.⁴⁵

Ayrıca literatürde 1915 Olayları'na yönelik Ermeni iddialarının ve Kıbrıs uyuşmazlığının Mahkeme'nin yargı yetkisi kapsamında soruşturma konusu olabilme ihtimalinin Türkiye'nin çekinceleri arasında yer aldığı ileri sürülmektedir.⁴⁶ Uluslararası Ceza Mahkemesi sadece Statü yürürlüğe girdikten sonra işlenen suçlara bakmakla yetkili olduğu için, 1915 Olayları, Mahkeme'nin zaman bakımından yetkisi kapsamında değildir. Bununla birlikte Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ilgili uyuşmazlıkların Mahkeme'nin yargı yetkisi kapsamında gündeme getirilebilmesi endişesi devam etmektedir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile Yunanistan'ın Statü'nün hazırlık görüşmeleri sırasında 1974 Kıbrıs Barış Harekati'nin Mahkeme'nin yargı yetkisi kapsamına alınmasına yönelik sunduğu önergeler Türkiye'nin endişelerinin dayanağını oluşturmaktadır.

Yine de 2003/444/OGDP sayılı Ortak Tutum Belgesi'nde Türkiye'nin de Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne taraf olmasının beklendiğine yer verilmesinin ardından Eski Başbakan dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'ndeki konuşmasında Türkiye'nin ulusal mevzuatında gerekli uyumlaştırma çalışmalarını

45 International Criminal Court, "Statement by Mr. Ismail Aramaz Head of the Turkish Delegation, ICC Review Conference: Kampala, 1 June 2010," https://asp.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/RC2010/Statements/ICC-RC-gendeba-Turkey-ENG.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020). Türkiye'nin Roma Statüsü hükümlerine ilişkin çekinceleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz Cem Şenol, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Yargı Yetkisini Türkiye ile İlişkili Bir Durumda Kullanabilmesi," *Ceza Hukuku Dergisi*, sayı: 12(35) (2017); Ali Emrah Bozbayındır, *Turkey and the International Criminal Court: A Substantive Criminal Law Analysis in the Context of the Principle of Complementarity* (Nomos Press, 2013); Hacı Sarıgüzel, "Uluslararası Ceza Mahkemesi International Criminal Court," *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, sayı 3 (2013).

46 Bozbayındır, 33-34; Şenol, 12-13; Sarıgüzel, 261.

Avrupa Birliği'ne Üyelik Yolunda Türkiye'nin Uluslararası Ceza Mahkemesini Kuran Roma Statüsüne Taraf Olmasının Yeri

tamamlandıktan sonra Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne taraf olacağını açıklamıştır.⁴⁷ Bunun üzerine 2004 yılında Anayasa'nın "suç ve cezalara ilişkin esaslar" başlıklı 38. maddesine "*Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaşı, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.*" fıkrası eklenmiştir.⁴⁸ Bu hükmün aynısı Türk Ceza Kanunu'nun 18. maddesine de eklenmiştir.⁴⁹ 2010 yılında gerçekleştirilen Kampala Konferansı'nda Türk Heyeti Başkanı İsmail Aramaz, Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olma amacına hala sadık olduğunu vurgulamıştır. Ancak Türkiye'nin Statü'ye hala taraf olmadığı ve taraf olmasına engel teşkil eden hukuki ve siyasi çekincelerinin hala mevcut olduğu düşünüldüğünde; Statü'ye taraf olmama ihtimali hala mevcuttur.

Bu bağlamda Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olmamayı tercih etmesi halinde, bu durumun Türkiye'nin AB üyeliğine engel teşkil edip etmeyeceğinin değerlendirilmesi açısından AB'nin bu fasıl kapsamında Türkiye'den temel beklentilerinin anlaşılması yol gösterici olacaktır. Nitekim, bir önceki Başlık'ta açıklandığı üzere AB, aday ülkelerin OGDP alanındaki mevzuat uyumuna uygulamada esnek yaklaşmakta ve bu mevzuata temel uyumu AB üyeliği için yeterli görmektedir.

Türkiye-AB katılım müzakerelerinde "Dış, Güvenlik ve Savunma Politikaları" başlıklı 31 No.lu Müzakere Faslı'nın açılış kriterleri resmi olarak Türkiye'ye hala bildirilmemiştir. Ayrıca 8 Aralık 2009 tarihli Genel İşler Konseyi toplantısında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi bu fasılda ilerleme kaydedilmesini tek taraflı olarak bloke ettiğini ve ilişkilerin normalleşmesi şartına bağladığını beyan etmiştir.⁵⁰ Avrupa Komisyonu Türkiye'ye ilişkin İlerleme Raporları incelendiğinde, AB'nin, Türkiye'nin AB üyeliğinin bölgede istikrarı ve AB'nin ağırlığını

47 Bozbayındır,36-37.

48 "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun," Kanun No. 5170, 22 Mayıs 2004, madde 5(3), <https://www.anayasa.gen.tr/5170sk.htm> (erişim tarihi: 10.10.2020).

49 Türk Ceza Kanunu'nun 18. maddesi, 23.4.2016 tarihli ve 6706 sayılı Adli İşbirliği Kanunu'nun 36. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır, 6706 sayılı Kanun'un 11(1)(a) hükmünde Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere, iadesi talep edilen kişinin Türk vatandaşı olması halinde iade talebinin kabul edilemeyeceğine yer verilmiştir. Türkiye'nin Statü'ye uyum sağlaması için ulusal mevzuatında yapılması gereken değişiklikler hakkında bkz örneğin Uğur Bayıllıoğlu, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, sayı: 1 (2007).

50 Council of the European Union, "Council Conclusions on Enlargement/stabilisation and association process, 2984th General Affairs Council Meeting," 7-8 December 2009, Brussels, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/111830.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

geliştirebileceğini esası çerçevesinde bu fasıla uyumunu değerlendirdiği,⁵¹ Türkiye'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne ilişkin tutumunun, Yunanistan ile arasında Ege Denizi alanındaki bazı anlaşmazlıkların bu fasıla uyum açısından temel sorun arz eden hususlar olduğu görülmektedir. Bu hususlara ek olarak AB'nin bu fasıla uyum konusunda özellikle vurguladığı konular arasında Roma Statüsü'ne taraf olunmasına bugüne kadar yer verilmediği görülmektedir.⁵²

Dolayısıyla Türkiye'nin "Dış, Güvenlik ve Savunma Politikaları" başlıklı müzakere faslında AB'nin özellikle uyum sağlanması gereğini vurguladığı konulardaki AB mevzuatına uyum sağlaması halinde Birliğe katılım anında Roma Statüsü'ne halen taraf olmaması durumuna esnek yaklaşması ve bu hususun Türkiye'nin AB üyeliğine engel teşkil etmemesi kuvvetle muhtemeldir.

Sonuç ve Değerlendirme

Türk Hükümeti, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni kurulma sürecinden günümüze desteklemektedir. Ancak, Mahkeme'nin yargı yetkisinin kapsamına ilişkin olarak Roma Statüsü'nün hazırlık çalışmalarında da dile getirdiği çekinceleri nedeniyle hala Statü'ye taraf olmamıştır. Bununla birlikte, 2003/444/OGDP sayılı Ortak Tutum Belgesi'nde AB Konseyi'nin, Türkiye'nin UCM'ye taraf olması beklentisine açıkça yer vermesini müteakip Türk hükümeti, Türkiye'nin ulusal mevzuatında gerekli uyumlaştırma çalışmalarını tamamladıktan sonra UCM'ye taraf olacağını açıklamıştır. Bunun üzerine ulusal mevzuatımızda çeşitli uyumlaştırma düzenlemeleri kabul edilmekle birlikte, Statü'ye taraf

51 European Commission, "Issues Arising From Turkey's Membership Perspective," COM(2004)656 final, 6 October 2004, Brussels, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/issues_paper_en.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

52 Örneğin 2019 yılı İlerleme Raporu'nda 31 No.lu fasıla ilişkin olarak özellikle aşağıdaki hususlar vurgulanmıştır:

"Türkiye, dış, güvenlik ve savunma politikası alanında kısmen hazırlıktır. Dış ve güvenlik politikası konusunda, bakanlar seviyesinde de olmak üzere, düzenli siyasi diyaloglar vasıtasıyla bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Terörizmle mücadele ve AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası konusunda, Türkiye ile AB arasındaki diyalog devam etmiştir. Türkiye, Rusya ve İran ile birlikte Suriye'ye ilişkin yürütülen Astana sürecine katılmış ve Soçi Muhtırası ile başka bir insani felakatin yaşanmasının önüne geçilmiştir. Türkiye, Suriyeli sığınmacılara büyük çapta insani yardımda bulunmaya devam etmiş ve İdlib'teki askeri varlığını sürdürmüştür. Türkiye, ayrıca Afganistan ve Rohingya dâhil olmak üzere, diğer bölgelerdeki sığınmacılara insani yardım ve kalkınma yardımı sağlamaya devam etmiştir.

Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

AB deklarasyonları ve ortak dış ve güvenlik politikasına ilişkin Konsey kararları ile uyumunu önemli ölçüde artırmak için kararlı adımlar atması gerekmektedir."

Avrupa Birliği'ne Üyelik Yolunda Türkiye'nin Uluslararası Ceza Mahkemesini Kuran Roma Statüsüne Taraf Olmasının Yeri

olunmasına ilişkin çekinceler hala mevcudiyetini sürdürmektedir. Yine de bu çalışmada görüldüğü üzere, Türkiye'nin Statü'ye taraf olmamasının AB üyeliğine engel teşkil etmemesi kuvvetle muhtemeldir.

Birliğin dış eylemlerinde barışın korunması, çatışmaların önlenmesi ve uluslararası güvenliğin sağlanması hedefleri kapsamında AB, UCM'nin evrensel yargı yetkisini haiz olması için Roma Statüsü'ne taraf olunmasını istikrarlı şekilde desteklemektedir. Bu kapsamda Birliğin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası bünyesinde kabul ettiği AB Konseyi Kararlarıyla üye devletlerinin Roma Statüsü'ne taraf olunmasını destekleme yükümlülüğünü ve aday ülkelerin de bu kararlara uyması gerektiğini açıkça düzenlemiştir.

Nitekim aday ülkelerin Roma Statüsü'ne taraf olması beklentisine AB, Genişleme Politikası'nın temel enstrümanları arasında olan İlerleme Raporları'nda 'Ortak Dış ve Güvenlik Müzakere Faslı'na ilişkin üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği" kapsamında ele almaktadır. Ancak Çek Cumhuriyeti'nin UCM Statüsü'ne AB üyeliğinden 5 yıl sonra taraf olması ve buna rağmen Çek Cumhuriyeti'nin AB üyeliği öncesinde bunun Birliğe katılımına engel teşkil eden bir uyumsuzluk olarak değerlendirilmemesi ile aday ülkelerin OGDG alanındaki AB mevzuatına yeterli ve genel uyumunun Birliğe katılım için yeterli görülmesi beraber ele alındığında; AB'nin Roma Statüsü'ne taraf olunması hususuna uygulamada esnek yaklaştığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla aday ülkeler, AB'ye katılım sürecinde OGDG alanında Birliğin özellikle önem atfettiği hususlara uyum sağlamışsa, Roma Statüsü'ne taraf olunmaması AB üyeliğine engel teşkil etmeyebilecektir.

Türkiye-AB katılım sürecine ilişkin dokümanlar incelendiğinde sadece İlerleme Raporları'nda "Dış, Güvenlik ve Savunma Politikaları" başlıklı 31 No.lu Müzakere Faslı kapsamında Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olması gereğine yer verildiği tespit edilmiştir. Türkiye-AB katılım müzakerelerinde bu fasıl kapsamında özellikle Türkiye'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne ilişkin tutumunun ve Yunanistan ile arasında Ege Denizi alanındaki bazı anlaşmazlıkların temel sorun arz eden hususlar olduğu görülmektedir. Bu hususlara ek olarak AB'nin bu fasıla uyum açısından vurguladığı hususlar arasında Roma Statüsü'ne taraf olunmasına yer verilmemektedir.

Dolayısıyla Türkiye'nin "Dış, Güvenlik ve Savunma Politikaları" başlıklı müzakere faslında AB'nin özellikle uyum sağlanması gereğini

vurguladığı konulardaki AB mevzuatına uyum sağlaması halinde Birliğe katılım anında Roma Statüsü'ne halen taraf olmaması durumuna AB'nin esnek yaklaşması ve bu hususun Türkiye'nin AB üyeliğine engel teşkil etmemesi kuvvetle muhtemeldir.

Birliğe katılım sağladıktan sonra ise Türkiye Roma Statüsü'ne katılmama tercihinde ısrarcı olmaya devam ederse Türkiye aleyhine bu konuda yargı yoluna başvurulamayacaktır. Nitekim ABAD'ın OGDG'ye ilişkin olarak kabul edilen tasarruflar konusunda yargı yetkisi bulunmamaktadır. Üye devletlerin Roma Statüsü'ne taraf olunması konusundaki yükümlülüklerinin dayanağını da OGDG alanında kabul edilen kararlar oluşturmaktadır.

Bununla birlikte Statü'ye taraf olunmasa dahi bir devletin vatandaşlarının bazı hallerde Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisine tabi olması mümkün olduğundan,⁵³ Türkiye Roma Statüsü'ne taraf olmasa bile ulusal mevzuatını ivedilikle Statü ile uyumlu hale getirmelidir.⁵⁴

53 Örneğin, Statü'de düzenlenen bir suçun Türk vatandaşı tarafından Statü'ye taraf olan bir devlette işlenmesi durumunda Mahkeme'nin bu kişiyi yargılayabilmesi muhtemeldir. Statü'ye taraf olunmasa dahi bir devletin vatandaşlarının UCM yargı yetkisine tabi olabileceği haller hakkında bkz örneğin Bayilloğlu, 96-108.

54 Şenol, 16.

Kaynakça

Ali Emrah Bozbayındır, *Turkey and the International Criminal Court: A Substantive Criminal Law Analysis in the Context of the Principle of Complementarity* (Nomos Press, 2013).

Antoniadis, Antonis, Bekou Olympia. "The European Union and the International Criminal Court : an awkward symbiosis in interesting times," *International Criminal Law Review*, sayı: 7 (4), (2007).

Avrupa Komisyonu, "Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon'un 2000 Düzenli Raporu,"
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2000.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

Avrupa Komisyonu, "Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu," Ankara, Ekim 2002,
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2002.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

Bayıllıoğlu, Uğur. "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, sayı: 1 (2007).

Baykal, Sanem. "AB Hukukunun Temel İlkeleri Çerçevesinde AB'ye Katılım ve Türkiye'nin Müzakere Çerçeve Belgesinde Yer Alan Esaslar," *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, sayı: 12 (2013).

Council of the European Union, "Council Common Position of 11 June 2001 on the International Criminal Court (2001/443/CFSP),"
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:02001E0443-20030616> (erişim tarihi: 10.10.2020)

Council of the European Union, "Council Common Position of 20 June 2002 amending Common Position 2001/443/CFSP on the International Criminal Court (2002/474/CFSP)," <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32002E0474> (erişim tarihi: 10.10.2020).

Council of the European Union, "Council Common Position 2003/444/CFSP of 16 June 2003 on the International Criminal Court," <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32003E0444> (erişim tarihi: 10.10.2020).

Council of the European Union, “Council Conclusions on Enlargement/stabilisation and association process, 2984th General Affairs Council Meeting,” 7-8 December 2009, Brussels, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/111830.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

Council of the European Union, “Council Decision 2011/168/CFSP of 21 March 2011 on the International Criminal Court and repealing Common Position 2003/444/CFSP,” <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32011D0168> (erişim tarihi: 10.10.2020).

Court of Justice of the European Union, *Segi and Others v. Council*, C-355/04 P, [2007] ECR I-1657.

Craig, Paul, Grainne de Burca. *EU Law: Texts, Cases, and Materials* (New York, Oxford University Press, 2011).

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, “Türkiye İçin Müzakere Çerçeve Belgesi ve İlgili Diğer Belgeler,” Ekim 2005, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/MuzakereCerçevesi/Muzakere_Cercevesi_2005.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

European Commission, “European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations: Glossary,” https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary_en (erişim tarihi: 9.10.2020).

European Commission, “Comprehensive monitoring report on Cyprus’s preparations for membership,” EC (2003) 1202 final, Brussels, 5 October 2003.

European Commission, “Comprehensive monitoring report on the Czech Republic’s preparations for membership,” COM(2003) 675 final, Brussels, 5 October 2003.

European Commission, “Comprehensive Monitoring Report of the European Commission on the State of Preparedness for EU Membership of the Czech Republic, Estonia, Cyprus, Latvia, Lithuania, Hungary, Malta, Poland, Slovenia and Slovakia,” COM (2003)675 final, Brussels, 11 November 2003, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b0184a76->

**Avrupa Birliği'ne Üyelik Yolunda Türkiye'nin Uluslararası Ceza
Mahkemesini Kuran Roma Statüsüne Taraf Olmasının Yeri**

[a97e-4ec7-9c48-91644cfb956b/language-en](https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/files/a97e-4ec7-9c48-91644cfb956b/language-en) (erişim tarihi: 10.10.2020).

European Commission, "Issues Arising From Turkey's Membership Perspective," COM(2004)656 final, 6 October 2004, Brussels, https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/files/issues_paper_en.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

European Commission, "Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: Recommendation of the European Commission on Turkey's progress towards accession," COM(2004) 0656, 6 October 2004, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52004DC0656> (erişim tarihi: 10.10.2020).

European Commission, "Bulgaria Comprehensive Monitoring Report," COM (2005) 534 final, Brussels, 25 October 2005.

European Commission, "Serbia and Montenegro 2005 Progress Report," SEC (2005) 1428 COM (2005) 561 final, Brüksel, 9 November 2005, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/cf1dff19-a22a-4c4f-a354-6feb9cc9d7e/language-en> (erişim tarihi: 10.10.2020).

European Commission, "Comprehensive monitoring report on Croatia's state of preparedness for EU membership," SWD (2012) 338 final, Brussels, 10 October 2012.

European Commission, "EU Enlargement Factsheet: Croatia in the EU", 2013, <http://ecilteuropa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/croatia/> (erişim tarihi: 9.10.2020).

European Council, "European Council in Copenhagen 21-22 June 1993: Conclusions of The Presidency," http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/72921.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

European Council, "European Council in Copenhagen 15-16 December 1995: Conclusions of The Presidency," http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00400-CILTEN5.htm (erişim tarihi: 10.10.2020).

European Council, “10-11 December 1999: Conclusions of The Presidency,”

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/ACFA4CILThm (erişim tarihi: 10.10.2020).

European Parliament, “International Criminal Court: Achievements and challenges 20 years after the adoption of the Rome Statute,” Briefing, July 2018.

European Parliament, “Briefing No: 23 Legal Questions of Enlargement,” Luxembourg, 19 May 1998,

https://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/pdf/23a1_en.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

General Secretariat of the European Council, “The European Union and the International Criminal Court,” (Brussels, May 2010),

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c3f8f6f3-b507-4adf-8111-b8b6f2cf8bfd> (erişim tarihi: 9.10.2020).

Groenler, Martin, David Rijks. “The European Union and the International Criminal Court: The Politics of International Criminal Justice,” içinde *The European Union and International Organizations* (Routledge Press, 2009),167-187.

Hillion, Christophe. “Adaptation for autonomy? Candidates for EU membership and the CFSP,” *Global Affairs*, sayı: 3:3 (2007).

International Criminal Court, “Statement by Mr. Ismail Aramaz Head of the Turkish Delegation, ICC Review Conference: Kampala, 1 June 2010,”

https://asp.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/RC2010/Statements/ICC-RC-gendeba-Turkey-ENG.pdf (erişim tarihi: 10.10.2020).

International Criminal Court, “Review Conference of the Rome Statute,” 31 May-11 June 2010,

https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/reviewconference/Pages/review%20conference.aspx (erişim tarihi: 10.10.2020).

Miller, Vaughne. “The EU’s Acquis Communautaire,” *Library of House of Commons*, 26 April 2011.

**Avrupa Birliği'ne Üyelik Yolunda Türkiye'nin Uluslararası Ceza
Mahkemesini Kuran Roma Statüsüne Taraf Olmasının Yeri**

- Petrov, Roman. "The External Dimension of the Acquis Communautaire," *EUI Working Papers*, Paper No. 2007/02.
- Sarıgüzel, Hacı. "Uluslar Arası Ceza Mahkemesi International Criminal Court," *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, sayı 3 (2013).
- Sedelmeier, Ulrich. "Enlargement," içinde *Policy-Making in the European Union* (Oxford Press, 2010).
- Şenol, Cem. "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Yargı Yetkisini Türkiye ile İlişkili Bir Durumda Kullanabilmesi," *Ceza Hukuku Dergisi*, sayı: 12(35) (2017).
- "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun," Kanun No. 5170, 22 Mayıs 2004, <https://www.anayasa.gen.tr/5170sk.htm> (erişim tarihi: 10.10.2020).
- Wessel, R. A. (Ramses). "Legal Acts in EU Common Foreign and Security Policy: Combining Legal Bases and Questions of Legality," (2019).
- United Nations, "United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court," A/CONF.183/13, Official Records, Vol II, sf 124, https://legal.un.org/diplomaticconferences/1998_icc/ (erişim tarihi: 10.10.2020).
- UN General Assembly, "Rome Statute of the International Criminal Court," (last amended 2010), 17 July 1998, <https://www.icc-cpi.int/resource-library/documents/rs-eng.pdf> (erişim tarihi: 12.10.2020).
- Wouters, Jan, Basu Sudeshna. "The Creation of a Global Justice System: The European Union and the International Criminal Court," içinde *The Effectiveness of International Criminal Tribunals* (Antwerp: Intersentia Press, 2009).